Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Сер. : Історичні науки. 2008. Т. 83. Вип. 70. С.22–27.

21. **Фридман М. И.** Винная монополия: в 2 т. СПб.-Пг.: Тип. «Правда», 1914–1916.

22. **Шевченко И. А.** О правительственных мерах борьбы за народную трезвость на рубеже XIX–XX вв. Вестник Университета Дмитрия Пожарского. 2017. № 1 (5). С. 163–173.

23. **Шуклина С. А.** Государственные и общественные инициативы в деятельности комитета попечительства о народной трезвости в Таврической губернии (1894–1914). Культура народов Причерноморья. 2013. № 265. С. 119–127.

24. Юридические общества. Санкт-Петербургское юридическое общество. Административное отделение. Право: еженедельная юридическая газета. 1899. № 16 (15 апреля). Стб.845–848.

Надійшла до редкол.: 26. 12. 2019

Прорецензовано: 29. 12. 2019

УДК 94: 343. 163: 323. 27 (477.7) «19»

DOI: 10.33287/11930

БОРОТЬБА КАРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ЦАРИЗМУ З УКРАЇНСЬКИМИ ПОЛІТИЧНИМИ ПАРТІЯ- МИ НАДДНІПРЯНЩИНИ В РОКИ ПЕРШОЇ РОСІЙСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

О. П. Сарнацький

Запорізький національний технічний університет

Висвітлено боротьбу каральних органів царизму з представниками українських політичних партій Наддніпрянщини в роки Першої російської революції.

Ключові слова: центральна влада, прокуратура, суд, циркуляри, накази, представники українських політичних партій, репресії.

The actions of the juridical branch of power of the autocracy in relation to the activity of oppositional political parties founded at the end of the 19-th – beginning of the 20-th centuries in Russian Empire and headed liberatory and national-liberatory movement in the country, which were aimed at cease of their political activity and occurred simultaneously with administrative repressions over political opponents of the existing system. After all, the law in force in the empire until October 1905 did not allow the existence and activity of any political parties in the country. In the conditions of the lawfulness proclaimed by tsarism (even with all its limitations), the authorities were forced to resort to court assistance. The accusatory verdict was the most severe punishment.

During the First Russian Revolution, which began at this time, the judiciary in every way promoted the local administrative authorities in defining its properties

of the committed «criminal acts» and punishing the perpetrators. More or less «condescending» sentences of judges against representatives of the revolutionary and national liberation movements in 1905 forced the tsarist judiciary to review such a judicial procedure and strengthen its harshness on defendants who committed crimes against the authorities. Subsequently, the Ministry of Justice issued a variety of secret circulars, aimed at intensifying the struggle of the courts against the revolutionary movement, and the court machine of the tsar began to increase pressure. The law of March 18, 1906, restricted the publicity of the court and the timeframe for hearing cases, abolished the requirement to record witnesses' statements in the minutes and to motivate sentences. On May 11, 1906, the Ministry of Justice issued a circular to the courts No. 2015, which stated that cases of the most serious state crimes should be heard in the special presence of the court chamber behind closed doors. It consisted of a provincial nobleman, a mayor, and state representatives. The judicial power of the autocracy was actively «working», punishing representatives and supporters of Ukrainian political parties when their activities were related to elections to the Second State Duma. At the same time, the royal court severely punished representatives of Ukrainian political parties, even if they were considered underage by the laws of the Russian Empire, without even considering some of them as guilty.

Keywords: central authority, prosecutor's office, court, circulars, orders, representatives of Ukrainian political parties, repressions.

Дослідження проблем, пов'язаних з суспільно-політичним життям та національно-визвольним рухом в Наддніпрянській Україні наприкінці XIX – початку XX ст., привертають значну увагу сучасних вітчизняних науковців. Вивчення їх набуло нового імпульсу після набуття Україною незалежності. Активно, зокрема, досліджуються поява, розвиток та діяльність українських політичних партій, які виникли в Україні саме в цей період. До сучасних розвідок з цього питання можна віднести публікації в наукових збірниках і журналах, окремі праці таких авторів як П. Шморгун [36], І. Курас, [17; 18], В.Сарбей [25], Ю. Лавров [19], В. Солдатенко [27], В. Борисенко [2], М. Козицький, О. Полішук [15], О. Голобуцький, В. Кулик [6], В. Колесник, О. Рафальський, О. Тимошенко [16], В. Головченко [7], Т. Демченко, Г. Курас [10], Ф. Турченко [29], І. Калмакан, О. Бриндак [14], С. Наумов [21; 22], Т. Бевз [1], А. Павко [23], В. Стрілець [28], А. Голуб [8], Р. Ветров, С. Донченко [3], С. Світленко [26], О. Висоцький [4], С. Донченко [11], І. Михальський [20], а також сучасні колективні праці з історії України [12; 13; 24], в яких висвітлено різноманітні аспекти діяльності українських партій Наддніпрянщини, що на той час очолювали національно-визвольний рух в Україні, починаючи від революційного напрямку і закінчуючи ліберально-демократичним. Крім того, майже в усіх наукових розвідках та публікаціях зазначених авторів обов'язково,

хоч і різною мірою, показані утиски, які відчували на собі діячі та прихильники зазначених партій з боку царської влади.

Практично всі сучасні дослідження, які висвітлюють появу і функціонування вищеназваних партій на початку ХХ ст. на Наддніпрянщині, обов'язково, хоча й різною мірою, торкаються утисків їх з боку поліції та жандармерії, оскільки документальна база цих органів самодержавства містить в собі значний фактичний матеріал стосовно діяльності українських політичних партій серед різних верств населення на той час. Але діяльність поліції і жандармів проти цих партій є лише часткою більш вагомої проблеми, а саме – ставлення самодержавної влади до діяльності останніх. Разом з тим, однією зі складових цієї цікавої і, на жаль, маловивченої проблеми є ставлення судової гілки влади самодержавства до названих партій. В дослідженнях вищеназваних авторів вона не знайшла майже ніякого висвітлення.

Певне уявлення про ставлення цієї гілки влади самодержавства щодо зазначених партій та їх представників в окреслений період можна скласти розглядаючи різноманітну її діяльність відносно них. Вона мала як загальний, так і досить конкретний характер. Разом з тим, такі вітчизняні автори як О.Гермайзе [5], Ю. Лавров [19], А. Чайковський і М. Щербак [35], О. Ярмиш [37], в наукових розробках яких показані дії протилежного табору (тобто самодержавства) проти українського національно-визвольного руху і тих, хто його очолював, діяльність судової влади і прокуратури розглядають переважно в загально методологічному та методичному плані, і лише епізодично саме в площині протидії діяльності вищезазначених партій. В той же час архівні джерела надають нам можливість більш детально показати дії прокуратури та судової влади самодержавства саме в цьому напрямку. Тому в статті, що пропонується, автор поставив собі за мету за допомогою їх висвітлити окремі епізоди ставлення влади до діяльності членів українських політичних партій у Наддніпрянщині в роки Першої російської революції.

Під час Першої російської революції, що розпочалась у Росії на початку 1905 р., судова влада усіляко сприяла адміністративній владі на місцях у визначенні нею властивостей здійснених «злочинних дій» та у покаранні винних. 11 березня 1905 р. прокурор Київської судової палати ставив до відома генерал-губернатора Південно-Західного краю, що директор І Департаменту Міністерства юстиції листом від 4 березня 1905 р. сповістив йому, що управляючий Міністерством юстиції сенатор Манухін визнав, що присут-

ність чинів прокурорського нагляду у створеній генерал-губернатором краю постійній комісії для розгляду справ по звинуваченню різних осіб як обов'язкових її членів, з правом участі в опитуванні заарештованих та у визначенні ступеня вини кожного, не відповідає обов'язкам названих посадових осіб, що вказані в законі. «Разом з тим, – сповіщав далі прокурор, – сенатор Манухін не зустрічає... перепон до того, щоб у кожному окремому випадку масових вуличних безпорядків та протиурядових демонстрацій товариш Прокурора Окружного суду був мною відряджений для сприяння адміністративній владі у визначенні характеру здійснених під час безпорядків злочинних дій, а також з метою встановлення, хто саме з числа осіб, що піддані поліцією в названих випадках позбавленню волі, підлягає притягненню до кримінальної відповідальності, винятково маючи на увазі лише усунення необхідності в зайвому з цього приводу листуванні та втратою через це часу» [30, спр. 407, арк. 12–12 зв.].

Поряд з цим, більш-менш «поблажливі» вироки суддів відносно представників революційного та національно-визвольного рухів у той час примусили судову владу царизму переглянути такий порядок судочинства та посилити його суворість стосовно підсудних, які здійснили злочини проти влади. У 1905 р. та в подальшому Міністерство юстиції видало безліч таємних циркулярів, що були спрямовані на активізацію боротьби судів з революційним рухом. Так, зокрема, циркуляр від 18 серпня 1905 р. «Про покладення провадження попередніх слідств у справах про державні злочини на дільничних судових слідчих та мирових суддів, які їх замінюють у порядку ст. 1035 та 1036 Статуту кримінального судочинства», вказував на бажаність попереднього слідства, особливо у справах про масові злочини, а саме – у справах про політичні демонстрації, про участь в антиурядових товариствах, про усну антиурядову пропаганду [37, с. 200].

1905 р. у м. Новому Бикові знову було знайдено прокламації РУПу з закликом до страйку під час копання буряків та до боротьби з поліцією, якщо вона втрутиться в страйк. Але прокурор Київської судової палати, якому була передана ця справа, припинив її «за необнаруженням винуватих» [5, с. 195]. Восени цього ж року начальник Подільського губернського жандармського управління доводив до відома прокурора Київської судової палати, що 3 жовтня 1905 р. були проведені обшуки у м. Вінниці серед членів РУП. При цьому в місцевого гімназиста Сергія Вікула було знайдено 628 прокламацій, друкованих та гектографованих брошур, газет та листків РУПу

і РСДРП. С. Вікула було арештовано, але того ж місяця звільнено за амністією [5, с.201].

Прокурор Київської судової палати в 1905 р. розслідував справу селянина с. Христинівки Уманського повіту на Київщині Федора Радзули за те, що він знайшов прокламації РУП у себе у вітряку і про це не доніс, а почав роздавати прокламації іншим селянам. Очевидно, його б засудили, якби не оголошена в жовтні 1905 р. політична амністія [5, с. 202].

Політична амністія 1905 р. була тактичним кроком самодержавства як тимчасово вимушений відступ перед революційними подіями, що набували загрозливих для влади форм. Оговтавшись, уряд поступово перейшов у новий наступ і ще більше посилив тиск на дії представників опозиційних до влади рухів та партій. У цих умовах судова влада повинна була виконувати і виконувала політичне замовлення царизму, відіграючи досить суттєву роль у його каральній політиці. Так, 18 лютого 1906 р. прокурор Чернігівського окружного суду доносив прокурору Київської судової палати, що начальником Чернігівського губернського жандармського управління збуджено дізнання в порядку ст. 1035 Устан. кримін. судочин. зі звинувачення доньки священика Ольги Андрієвської в розмноженні гектографічним способом нелегальної літератури, а нагляд за проведенням дізнання покладено ним на свого помічника Гаєвського [31, спр. 3545, арк. 1].

26 квітня 1906 р. прокурор Чернігівського окружного суду сповіщав прокурора Київської судової палати про затвердження дізнання, яке надсилав йому разом з обвинувальним актом, складеним його помічником Ольшевським. Ознайомившись із надісланими документами, 3 травня 1906 р. прокурор судової палати наклав на поданні таку резолюцію: «Повертаю на дослідження допитом пристава Попова, що здійснював обшук у Андрієвської» [31, арк. 2]. 30 травня 1906 р. прокурор Чернігівського окружного суду вдруге надсилає прокурору палати виправлене дізнання та новий обвинувальний акт, у якому О. Андрієвська звинувачувалася за ст. 132 Кримін. уклад., складений його помічником [31, арк. 6]. У ньому зазначалося, що 8 лютого 1906 р. у м. Чернігові приставом І частини Поповим у О. Андрієвської було здійснено обшук та вилучено таку нелегальну літературу:

- 1) 19 прокламацій УДП;
- 2) 3 номери журналу «Освобождение» та 4 номери «Листка освобождения» українською мовою;
- 3) звернення Чернігівської групи РСДРП «К земским гласным»;
- 4) брошура «Дневник с.-д.» № 1 та ін.

Означену Ольгу Андрієвську звинувачували в збереженні з метою поширення нелегальної літератури, завідомо знаючи її зміст, що вона підбурювала до повалення існуючого державного ладу, тобто в діяльності, яка передбачена п. 2 ст. 132 Кримін. уклад., і підлягала суду Київської судової палати [31, арк. 7]. До суду О. Андрієвська знаходилася під особливим наглядом поліції [31, арк. 16]. 23 жовтня 1906 р. у Чернігові відбувся суд, який визнав О. Андрієвську винною та виніс вирок ув'язнити її у фортеці на 3 місяці, а речові докази, згідно з ст. 36 Кримін. уклад., знищити [31, арк. 16–16 зв.]. Апеляція О. Андрієвської до урядового Сенату була розглянута 27 лютого 1907 р. «без наслідків». 22 березня 1907 р. Сенат підтвердив вирок судової палати [31, арк. 17]. Виконуючи покладені на нього наглядові функції, прокурор Чернігівського окружного суду наприкінці грудня 1907 р. доповідав прокурору Київської судової палати, що О. Андрієвська, за вироком судової палати стосовно неї від 23 жовтня 1906 р., відбула назначене їй покарання в Чернігівській в'язниці з 20 вересня по 20 грудня 1907 р. [31, арк. 18].

На початку 1906 р. було внесено деякі спрощення в порядок провадження справ про державні злочини в судових палатах. Відповідно до закону від 18 березня 1906 р., було вкрай обмежено гласність суду і строки розгляду справ, відмінено вимоги щодо запису показань свідків у протоколах та мотивування вироків. Таким чином, судова процедура все більшою мірою ставала схожою на ширму, що слугувала прикриттям для розправи властей над противниками царизму [37, с. 199–200]. Для підтвердження цього наведемо такий приклад. В останні дні березня 1906 р. прокурор Київської судової палати направив до неї своє подання, в якому просив розглянути справу про вчителя 2-класного Турийського училища та селян В. Столярського й Г. Тарасюка, звинувачених за п. 2 ст. 129 Кримін. уклад., разом із обвинувальним актом, який було складено його помічником Бурхановським 28 березня 1906 р. на підставі жандармського дізнання [32, спр. 951, арк. 1, 3].

В обвинувальному акті вказувалося, що в листопаді 1905 р. в м. Турийську Ковельського повіту Волинської губернії учителем 2-класного Турийського училища С. Остапенком та селянином В. Столярським у гуртожитку при школі були організовані для селян публічні читання. Під час їх проведення вони знайомили селян з газетами крайніх напрямів та коментували їх зміст. У великій кількості серед селян були поширені листівки під назвою «Постановлення делегатского съезда Всероссийского крестьянского союза»,

«Чего хотят люди, которые ходят с красным флагом» та «Програма Української Радикальної партії». Те саме робив і селянин Г. Тарасюк у селах Дольське та Кустичах того ж повіту. Усе це підбурювало до повалення існуючого в державі ладу, а самі пропагандисти проголошували публічно промови, в яких закликали до злочинних діянь. Внаслідок цього та на підставі ст. 1032 Устан. кримін. судоч. названі особи підлягали суду Київської судової палати за участю станових представників [32, арк. 2 зв.–3].

14 квітня 1906 р. судова палата у своєму розпорядчому засіданні заслухала означену справу і ухвалила слухати її за участю станових представників за зачиненими дверима. До зали засідання суду могли бути допущені лише посадові особи, службові обов'язки яких мали належні на те підстави, а також не більше однієї особи з боку кожного з підсудних. До початку суду підсудні знаходились у Луцькій в'язниці [32, арк. 7–7 зв.]. На прохання звинувачених викликати на засідання суду свідків, палата на своєму розпорядчому засіданні 5 травня 1906 р. прийняла визначення відмовити їм у цьому, про що й було доведено до їх відома [32, арк. 20–20 зв.]. 14 червня 1906 р. відбулося слухання справи. За його наслідками селяни Ковельського повіту С. Остапенко, В. Столярський та Г. Тарасюк, на підставі п. 2 ст. 129, а також статей 17, 53 та 19 Кримін. уклад. підлягали ув'язненню у фортеці на півтора року кожний. Вони також були зобов'язані сплатити судові витрати кожний рівною мірою [32, арк. 47]. При цьому, як впливає з прийнятої резолюції, судова палата виходила зі станового походження підсудних, а не тих посад, які вони обіймали на момент їх притягнення до суду. Касаційні скарги, подані засудженими до урядового Сенату, були останнім залишені «без наслідків», підтверджуючи тим самим вирок судової палати відносно них [32, арк. 74–74 зв.].

Закон 18 березня 1906 р. передбачав також особливий порядок розгляду тих важливих кримінальних справ, котрі раніше підлягали рішенню окружних судів (без участі присяжних), мирових суддів та земських начальників. Усі ці справи, а також справи про злочини проти порядку управління (судові палати не справлялися з великим обсягом роботи), передавалися на розгляд окружних судів за участю станових представників. До складу суду, крім трьох коронних суддів, входили: повітовий предводитель дворянства, місцевий міський голова й один з волосних старшин [37, с. 200].

17 квітня 1906 р. помічник начальника Волинського губерньського жандармського управління в Кременецькому, Острозькому та

Заславському повітах надіслав повідомлення прокуророві Київської судової палати про те, що ним порушено дізнання по звинуваченню селянина І. Сераковського за ст. 130 та 132 Кримін. уклад [31, спр. 4293, арк. 1]. У зв'язку з великим обсягом роботи, що мала судова палата, вона передала справу на попередній судовий розгляд до Житомирського окружного суду. 26 липня 1906 р. помічник прокурора цього суду доповідав своєму керівникові про те, що на початку квітня 1906 р. серед селян с. Жемелинець з'явилися брошури нелегального змісту. Проведенням з цього приводу розслідуванням було з'ясовано, що їх поширювали серед односельців селяни Т. Фурман та І. Сераковський. При трусі в хаті І. Сераковського було знайдено спочатку 38, а згодом 1 тис. брошур Української радикальної партії (УРП), котрі були видані у Львові. У зв'язку з цим його було звинувачено в їх збереженні з метою подальшого поширення [31, арк. 2]. 8 грудня 1906 р. прокурор Житомирського окружного суду в своєму повідомленні прокуророві Київської судової палати доповідав про проведений попередній судовий розгляд справи. Він виявив, що сам селянин І. Сераковський був неписьменний і тому роздавав знайдені ним випадково брошури іншим односельцям, бажаючи знати, що це були за книжки. В донесенні помічник прокурора зазначав, що він пропонував жандармському ротмістру внести означене дізнання встановленим порядком у губернську нараду з метою його припинення [31, арк. 4-4зв.].

28 квітня 1907 р. прокурор Житомирського окружного суду доносив прокурору судової палати, що постановою Волинської губернської наради від 18 квітня 1907 р. дізнання про селянина І. Сераковського «подальшим виробництвом припинено за недоведеністю події злочину» [31, арк. 5].

Після розгону царизмом I Державної думи в 1906 р. близько 170 її депутатів підписали так звану «Виборзьку відозву», закликавши «громадян усієї Росії» до скликання нової Думи та «не давати ні копійки в казну, ні одного солдата в армію». Відозва також оголошувала всі закордонні договори про позики уряду, укладені без згоди народних представників, недійсними. Серед депутатів, що підписали названу відозву, були й члени Українського Парламентського Клубу В. Шемет, П. Чижевський, А. В'язлов, Є. Шольп, І. Шраг та ін. Подібні акції депутатам царизм не міг вибачити. Кожен з тих, хто підписав відозву, мав понести покарання. Уряд Столипіна вирішив покарати всіх причетних до її появи тримісячним ув'язненням та позбавленням їх виборчих прав у подальшому, при

виборах до II Думи [19, с. 367]. Але зробити це було вирішено не одразу і не в Петербурзі, а на місцях, коли колишні депутати роз'їдуться по домівках.

Українська преса зі співчуттям повідомляла, що Чернігівський окружний суд звільнив І. Шрага з посади присяжного повіреного і віддав у вересні 1906 р. до суду за ст. 129 карного статуту, а також про те, що його апеляція до Київської судової палати закінчилася безрезультатно. 3 травня 1908 р. йому довелося, як і іншим депутатам, хто підписав «Виборзьку відозву», відбувати тримісячне ув'язнення [10, с. 99–100].

11 травня 1906 р. Міністерство юстиції видало судам циркуляр за № 2015, у якому вказувалося, що справи про найбільш тяжкі державні злочини мають розглядатися в особливому присутствії судової палати за зачиненими дверима. До складу особливого присутствія входили губернський предводитель дворянства, міський голова та представники від станів. Так, 17 червня 1906 р. прокурор Київської судової палати надіслав до неї своє подання з пропозицією розглянути справу про Петра Максименка з м. Чернігова, якого звинувачували у злочині, передбаченому ч. 1 ст. 126 та п. 2 ст. 129 Кримін. уклад., разом із звинувачувальним актом, який було складено його помічником Рижовим на підставі жандармського дізнання. Прокурор пропонував палаті згідно зі ст. 1054 Устан. кримін. судоч. та циркуляра Міністерства юстиції від 11 травня 1906 р. за № 2015 слухати справу в особливому присутствії судової палати за зачиненими дверима [32, спр. 1055, арк. 1, 2 зв.].

Дізнання у цій справі проводив помічник начальника Чернігівського жандармського управління в Ніжинському повіті, який згодом надіслав його прокуророві Ніжинського окружного суду після відповідного звернення від 17 квітня 1906 р. Останній 21 квітня надіслав своє подання прокуророві Київської судової палати, в якому доповідав, що 14 березня 1906 р. при обшуку в будинку, де мешкав П. Максименко, поліцією було знайдено 3 гектографи, на двох з яких був текст злочинних звернень малоросійською мовою [31, спр. 428, арк. 1–1 зв.].

В обвинувальному акті прокурорського нагляду, який був надісланий до судової палати, вказувалося, що П. Максименко разом зі своїм товаришем був затриманий поліцією біля садиби мешканця м. Ніжина Баєра, в якого поліція робила трус. Обидва вони намагалися таємно потрапити до цієї садиби. Після їх затримання поліція відразу ж провела обшуки в будинках, де вони мешкали. У квартирі

П. Максименка було знайдено значну кількість паперу для писання, 3 гектографи, 3 форми з гектографічною масою, а на двох аркушах паперу – текст звернень злочинного змісту. Того ж вечора поліцією в садибах інших мешканців Ніжина було знайдено 15 звернень злочинного змісту малоросійською мовою, які закликали до повалення існуючого в державі суспільного ладу та закінчувалися словами: «Хай живе революція!» та «Хай живе Установче зібрання!» Прокламації були видані від імені Чернігівського комітету УСДРП та мали на собі відбиток печатки цього Комітету червоного кольору [32, спр. 1055, арк. 2]. При здійсненні експертизи з'ясувалось, що звернення, відібрані у П. Максименка та знайдені в місті, були тотожними [32, арк. 56–56 зв.]. Притягнутий жандармами до дізнання як звинувачений, П. Максименко винним себе не визнав, але заявив, що він є членом УСДРП, друкував від імені цієї партії та поширював злочинні відозви, котрі починалися словами: «Громадяни! Вся Росія залита кров'ю...» У зв'язку із зазначеним, Максименко звинувачувався в тому, що як член УСДРП він свідомо поставив собі за мету повалення існуючого в країні суспільного ладу, а також 13 березня 1906 р. надрукував та поширював у м. Ніжині злочинні відозви цієї партії, за що підлягав суду Київської судової палати за участю станових представників [32, арк. 2 зв.].

23 червня 1906 р. судова палата у своєму розпорядчому засіданні визначила взяти цю справу до розгляду та слухати її за участю станових представників. Запобіжні заходи, що були застосовані проти звинувачуваного, вона затвердила (попереднє ув'язнення до суду) [32, арк. 5-5зв.], а прохання його батька (випустити сина під заставу з в'язниці до початку слухання справи в суді) залишила без наслідків [32, арк. 4-4 зв.]. 11 серпня 1906 р. виконувачем обов'язків голови Ніжинського окружного суду П. Максименкові в Ніжинській в'язниці було вручено копії обвинувального акта, список осіб, які підлягали виклику до суду, список суддів, осіб прокурорського нагляду та станових представників [32, арк. 13].

17 жовтня 1906 р. Київська судова палата в своєму особливому присутствії оголосила резолюцію, в якій визнала П. Максименка, 17 років, винним у тому, що він друкував та поширював злочинні відозви, а за що п. 1 ст. 129. Кримін. уклад. було передбачено заслання на поселення без строку. Але зважаючи на крайню легковажність та нерозвиненість особи засудженого, особливе присутствіє знайшло слухним зменшити покарання в межах, вказаних у ст. 53 Кримін. уклад., та призначити, замість заслання на поселення, ув'язнення у

фортеці протягом 1 року. Крім того, через неповноліття Максименка термін його ув'язнення у фортеці був зменшений до 8 місяців. Особливе присутствіє також врахувало йому в строк покарання сім місяців попереднього ув'язнення. Судові витрати були покладені на підсудного. Речові докази суд визнав за необхідне знищити [32, арк. 22, 23–23 зв.]. Вирок набрав чинності за рішенням судової палати 24 жовтня 1906 р. [32, арк. 32]. 23 січня 1907 р. прокурор судової палати, в порядку нагляду, повідомляв, що вирок відносно П. Максименка виконано, а речові докази знищено [32, арк. 40].

17 липня 1906 р. прокурор Київської палати надіслав до палати своє подання з пропозицією розглянути справу про Б. Холова з м. Умані, який звинувачувався у злочині, передбаченому п. 2 ч. 1 ст. 129 Кримін. уклад., разом з обвинувальним актом, який було складено 10 липня 1906 р. одним з його помічників на підставі жандармського дізнання. Він також пропонував палаті слухати цю справу, згідно зі ст. 1054 Устан. кримін. судочин. та циркуляра Міністерства юстиції від 11 травня 1906 р. за № 2015, за участю станових представників та за зачиненими дверима [32, спр. 1056, арк. 1, 2]. В обвинувальному акті вказувалось, що міщанин м. Умані Б. Холов 5 квітня 1906 р. поширював серед селян та міщан Умані прокламацію «До селян», що була видана «Спілкою». Внаслідок цього він підлягав суду Київської судової палати [32, арк. 2]. 28 липня судова палата у своєму розпорядчому засіданні визначила взяти справу до розгляду, слухати її за участю станових представників та за зачиненими дверима від зачитання обвинувального акта і до оголошення резолюції. До зали засідання суду мали допускатися лише посадові особи, службові обов'язки передбачали належні на те підстави, а також не більше однієї особи з боку підсудного [32, арк. 4 зв.–5 зв.].

11 вересня 1906 р. відбулося слухання цієї справи. За вироком суду слюсар Б. Холов, 18 років, був визнаний винним у поширенні антиурядової прокламації «Спілки» «До селян», виданої в березні 1906 р. Але враховуючи, що це не потягло за собою ніяких особливо поганих наслідків, його було засуджено до ув'язнення у фортеці на 8 місяців із зарахуванням у строк покарання попереднього ув'язнення, починаючи з 5 квітня 1906 р. [32, арк. 24–25]. 21 серпня 1906 р. прокурор Київської судової палати надіслав палаті подання з пропозицією розглянути справу про селянина Карла Бунця, який звинувачувався у злочині, передбаченому п. 2 ст. 129 Кримін. уклад., разом із обвинувальним актом, складеним його помічником на підставі жандармського дізнання. Прокурор пропонував палаті, згідно зі

ст. 1054 Устан. кримін. судоч. та циркуляра Міністерства юстиції від 11 травня 1906 р. за № 2015, слухати цю справу за зачиненими дверима [32, спр. 1066, арк. 1, 3].

В обвинувальному акті вказувалося, що 2 березня 1906 р. жандармському унтерофіцеру на ст. Казатин стало відомо, що селянин Бунець дав машиністу Савицькому брошури нелегального змісту. Наступного дня Бунця було затримано і при ньому знайдено дві брошури Л. Яворенка «Якого ладу нам треба» – видання Української радикальної партії. Таким чином, селянин К. Бунець звинувачувався в тому, що з метою поширення брошури Л. Яворенка «Якого ладу нам треба», котра збуджувала до повалення існуючого в Росії суспільного ладу, невиконання закону й законних розпоряджень влади, він, знаючи про такий зміст названої брошури, дав три примірники машиністу Савицькому і два селянину Козловському. За такі дії він підлягав суду Київської судової палати [32, арк. 2–3].

24 жовтня 1906 р. Київська палата, заслухавши справу про К. Бунця, 30 років, визнала його винним у державному злочині. Під час судового засідання захисник просив виправдати підсудного, а в разі визнання його винним, зарахувати йому в строк покарання термін попереднього ув'язнення [32, арк. 17]. У резолюції суд врахував другу частину клопотання захисника, і на підставі ст. 129 Кримін. уклад. підсудного було покарано ув'язненням у фортеці на 1 рік, із зарахуванням в строк покарання термін його піврічного попереднього ув'язнення. Сплата судових витрат була покладена на підсудного. Речові докази підлягали знищенню [32, арк. 21–22]. Довідка про рішення суду була направлена прокуророві Київського окружного суду для виконання, а вирок суду вступив у законну силу 15 листопада 1906 р. [31, спр. 4292, арк. 15].

3 листопада 1906 р. до Київської судової палати надійшло прокурорське подання стосовно справи про П. Сикору, М. Сикору, В. Приступова та С. Омецинського, звинувачених за ч. 1 ст. 126 та ч. 2 ст. 132 Кримін. уклад., разом із обвинувальним актом, якого було складено на підставі поліцейськожандармського дізнання одним з його помічників 31 жовтня 1906 р. На думку прокурора, справа про зазначених осіб, згідно зі ст. 1054 Устан. кримін. уклад. та циркуляра Міністерства юстиції від 11 травня 1906 р. за № 2015, підлягала слуханню за зачиненими дверима на весь час засідання суду від зачитання обвинувального акта і до оголошення резолюції суду [33, спр. 787, арк. 1, 5].

У досить розлогому обвинувальному акті вказувалося, що

4 лютого 1906 р. у Києві на квартирі господині Ганни Пільчман дві молоді особи М. Сікора та П. Демчук найняли кімнату, занесли туди важкі речі і в подальшому хазяйку будинку туди не пускали. До них часто приходили молоді люди, і вони вели з ними таємні розмови на малоросійському наріччі. 9 лютого 1906 р. господині будинку вдалося зазирнути до кімнати, де вона побачила М. Сікору, П. Демчука та якусь молоду жінку, котрі сиділи на двох ящиках та щось перекладали. Руки в них були забруднені чимось чорним. Перелякана хазяйка будинку заявила про свої підозри в поліцію, і в ніч на 11 лютого в кімнаті М. Сікори та П. Демчука було здійснено обшук та знайдено друкарський верстат, шрифт, відозви УСДРП і багато іншого [33, арк. 2–2 зв.]. На підставі викладеного вище, селяни Васильківського повіту м. Біла Церква П. Сікора, 22 років, М. Сікора, 20 років, та В. Приступов, 19 років, і дворянин Волинської губернії С. Омецинський, 28 років, звинувачувалися:

1) М. і П. Сікори та С. Омецинський у тому, що в 1905 р. та на початку 1906 р., приєднавшись у Києві до злочинного товариства, котре іменувало себе УСДРП та завідомо поставило за мету своєї діяльності повалення існуючого в державі суспільного ладу і зміну його порядком, що ґрунтується на засадах соціалізму, вони за домовленістю між собою та іншою особою, що переховувалася від слідства, облаштували в квартирі М. Сікори таємну друкарню, де друкували від імені таємного товариства прокламації «Страйкуйте», «Чого домагатися» та ін., які завідомо для них підбурювали до повалення існуючого ладу; поширювали ці прокламації через третіх осіб серед населення Київської губернії, мали у себе вдома для такого ж поширення різного роду злочинні видання, здійснювали витрати на потреби організації та зберігали її печатку;

2) В. Приступов у тому, що 20 квітня 1906 р. на ст. Фастів, в межах Васильківського повіту, зберігав при собі, завідомо знаючи, 5 примірників прокламацій залізничної організації Київського комітету РСДРП під назвою «Звіт», що містили заклики до збройного повстання, «Підписний аркуш на користь агітації та пропаганди серед селян» з червоним відбитком печатки Васильківсько-Сквириського комітету УСДС «Спілки» та ін.

Означені злочинні діяння М. та П. Сікор і С. Омецинського передбачені ч. 1 ст. 126 Кримін. уклад., а стосовно В. Приступова – ч. 2 ст. 132, у зв'язку з чим вони підлягають суду Київської судової палати за участю станових представників [33, арк. 5]. 7 листопада 1906 р. судова палата у своєму розпорядчому засіданні ухвали-

ла надати справі подальшого ходу та слухати її за зачиненими дверима за участю станових представників [33, арк. 7 зв.]. Дворянина С. Омецинського до суду не було ув'язнено, і він знаходився вдома під наглядом поліції, але втік з дому, і поліція не мала змоги вручити йому особисто необхідні документи для присутності його на суді як підсудного. У зв'язку з цим 15 грудня 1906 р. судова палата у своєму розпорядчому засіданні визначила, що у разі затримання С. Омецинського замінити йому запобіжний захід – замість поліцейського нагляду – досудовим ув'язненням. Самого С. Омецинського за рішенням судової палати було оголошено у всеімперський розшук через публікацію [33, арк. 52–53 зв., 64].

24 січня 1907 р. Київська судова палата, заслухавши справу, прийняла відповідну резолюцію, за якою затримані були визнані винними, і на підставі ч. 1 ст. 126, 17, 53, 19, п. 2 ст. 132, 19, п. 3 ст. 57 та 54 Кримін. уклад. ухвалила ув'язнити селян Михайла, 20 років, і Петра, 22 років, Сікор у фортеці на 2 роки кожного, а селянина м. Фастів В. Приступова, 19 років, – на 4 місяці, зарахувавши першим двом у строк ув'язнення десять місяців, які вони провели під попереднім дізнанням. Судові витрати покладалися на засуджених рівною мірою [33, арк. 72–73 зв.]. 26 січня 1907 р. прокурор судової палати довів до її відома, що звинуваченого Семена Омецинського на проживанні в Києві не знайдено [33, арк. 76]. Касаційну скаргу М. і П. Сікор до урядового Сенату останній залишив без наслідків. Касаційна скарга В. Приступова до Сенату була розглянута, резолюція судової палати відносно нього відмінена, а справу було повернено до палати для винесення нової резолюції. Склад особливого присутствія палати також мав бути новим. Таке рішення урядовий Сенат ухвалив 30 березня 1907 р. [33, арк. 100].

Підсудні М. і П. Сікори, а також В. Приступов, подавши касаційні скарги до урядового Сенату, подали також прохання до палати звільнити їх з-під арешту під поручительство осіб та під певну суму застави. Палата задовольнила це прохання, і 9 лютого 1907 р. вони були звільнені з-під арешту під поручительство за них осіб та під заставу в 1500 крб. за кожного. Про це прокурор палати доповідав їй у лютому 1907 р. [33, арк. 99].

2 червня 1907 р. прокурор палати доповідав, що М. і П. Сікори на проживанні в м. Києві не знайдені, і тому постанови палати відносно них від 16 лютого 1907 р. залишилися невиконаною [33, арк. 107]. 29 травня 1907 р. Київська судова палата з новим складом особливого присутствія повторно розглянула справу про

В. Приступова і знову визнала його винним та винесла вирок: покарати його ув'язненням на 1 місяць у фортеці або з заміною цього утриманням при в'язниці [33, арк. 114–115 зв.]. І лише 1 вересня 1908 р. прокурор Київської судової палати доводив до її відома, що вирок від 24 січня 1907 р. відносно М. і П. Сікор приведено до виконання [33, арк. 142].

Активно «працювала» судова влада самодержавства, караючи представників та прихильників українських політичних партій, коли їх діяльність була пов'язана з виборами до II Державної думи. Наведемо з цього приводу приклад. Однією з політичних справ, яку в 1907 р. розглядала Київська судова палата, була справа про покарання колишнього депутата II Державної думи селянина І. Красилюка за поширення ним прокламацій Головного Комітету УСДС «Спілка». 22 травня 1907 р. у поданні до Київської судової палати прокурор пропонував розглянути справу про козаків Г. Гартовського та М. Сердюка, які звинувачувались за ст. 51 та п. 2 ст. 132 Кримін. уклад. разом з обвинувальним актом, складеним помічником прокурора Бурхановським на підставі жандармського дізнання, та речовими доказами. При цьому справа, згідно зі ст. 1054 Устан. кримін. судоч. та циркуляра Міністерства юстиції від 11 травня 1906 р. за № 2015, підлягала слуханню за зачиненими дверима на весь час засідання палати від читання обвинувального акту і до оголошення резолюції суду [34, спр. 1251, арк. 1–1 зв., 4].

В обвинувальному акті вказувалося, що 23 грудня 1906 р. в Ніжині поліцією під час обшуку в квартирі Г. Гартовського за скриною було знайдено п'ятнадцять примірників друкованої прокламації російською мовою від імені «Бюро предвыборной кампании при нежинских организациях РСДРП, Бунда, УСДРП» під назвою «К народу» та п'ятнадцять примірників також друкованої прокламації українською мовою від імені РСДРП та УСДРП під тією ж назвою [34, арк. 2]. У першій прокламації містився заклик обирати до II Думи представників саме від цих партій, а якщо уряд відмовиться виконувати вимоги депутатів, тоді «весь російський народ підніметься на захист своїх прав». У другій прокламації містилась нищівна критика партії «Союз русского народа» та заклик до всіх громадян не записуватись у члени цього «Союзу» і не голосувати на виборах за його представників [34, арк. 2 зв.].

В той же день було проведено трус і в помешканні козака Ф. Сердюка в Ніжині. У кімнаті його сина, М. Сердюка, поліція також виявила вищеназвані прокламації: першої – 4 примірники,

другої – 20. Жандармське дізнання тривало з грудня 1906 р. по травень 1907 р. Увесь цей час Г. Гартовський та М. Сердюк знаходилися в Ніжинській повітовій в'язниці. З'ясувалося, що за тиждень до обшуку до Гартовських приходив М. Сердюк з пачкою паперів, які показав одному зі свідків. То були прокламації під назвою «К народу». Коли члени родини Гартовських повертались додому, то М. Сердюк, який дізнався про їх наближення від свідка, зайшов до кімнати, де жив Г. Гартовський. У ній при трусі й були знайдені прокламації. Притягнуті під час дізнання як звинувачені Г. Гартовський та М. Сердюк винними себе не визнали. Разом з тим, М. Сердюк не зміг пояснити жандармам, яким чином до його кімнати потрапили прокламації. Під час його затримання поліцією йому було лише 16 років, тому жандарми звернулися до судових експертів окружного суду Ніжина. Останні визнали М. Сердюка дієздатним та в повному розумі на момент здійснення ним протиправного діяння. Після закінчення попереднього дізнання справа була жандармами передана до судової палати на її остаточне вирішення. Обвинувальний акт завершувався звинуваченням Г. Гартовського та М. Сердюка у зберіганні з метою поширення антиурядових прокламацій, і за такий злочин проти влади вони підлягали суду Київської судової палати [34, арк. 3–4, 17].

22 травня 1907 р. судова палата у своєму розпорядчому засіданні, заслухавши обвинувальний акт прокурорського нагляду, визначила за необхідне надати цій справі подальшого ходу, а також підтримала побажання прокуратури проводити слухання справи за зачиненими дверима і без участі станових представників [34, Арк. 5–6 зв.]. Засідання судової палати тричі відкладалося у зв'язку з неявкою свідків. Наступний розгляд справи було призначено на 3 березня 1908 р. Але ще 8 лютого 1908 р. до судової палати надійшов рапорт київського поліцмейстера, в якому він доносив суду, що М. Сердюк, котрий знаходиться в Лук'янівській в'язниці, підлягав відправці у Наримський край Тюменської губернії під гласний нагляд поліції згідно з поданням губернатора та постанови міністра внутрішніх справ на 3 роки, починаючи з 15 жовтня 1907 р. Але оскільки справа про нього перебуває в судовій палаті, то поліцмейстер просив повідомити його про те, чи є можливим вислати М. Сердюка за призначенням до вирішення про нього справи палатою. Якщо ні, то на коли призначено остаточне слухання справи [34, арк. 75–75 зв.]. Судова палата у своїй відповіді поліцмейстеру повідомляла, що наступне слухання справи призначено на

3 березня 1908 р., а тому висилка М. Сердюка до Наримського краю поки що не є можливою [34, арк. 76].

Таким чином, підсумовуючи усе вищенаведене, можна зробити певний висновок, що дії судової влади самодержавства в так званих «малоросійських губерніях» не були винятком із правил. Разом з тим, проведене дослідження охоплює одну з найважливіших ділянок в діях уряду відносно діяльності членів українських політичних партій у Наддніпрянщині в роки Першої російської революції, тому визначена проблема потребує в наступному подальшого вивчення та значно ширшого висвітлення.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. **Бевз Т. А.** Між романтизмом і реалізмом (сторінки історії УПСР). Київ: ІПіЕД НАН України, 1999. 271 с.
2. **Борисенко В. Й.** До питання про Революційну Українську Партію. Наукові праці з питань політичної історії : [зб. наук. праць / наук. ред. Горшков В. П. та ін.]. Київ : Вид-во Київ. ун-та, 1991. Вип. 169. С. 129–138.
3. **Ветров Р. І., Донченко С. П.** Політичні партії України в першій чверті ХХ століття (1900–1925 рр.). Дніпропетровськ–Дніпродзержинськ: Вид-во «Поліграфіст», 2001. 245 с.
4. **Висоцький О. Ю.** Українські національні партії початку ХХ століття: соціалістичний сегмент (УСДРП та УПСР в компаративістському вивченні). Дніпропетровськ: ДДФЕІ, 2001. 160 с.
5. **Гермайзе О.** Нариси з історії революційного руху на Україні : Революційна Українська Партія (РУП). Харків: Книгоспілка, 1926. Т. 1. 389 с.
6. **Голобуцький О., Кулик В.** Український політичний рух на Наддніпрянщині кінця ХІХ – початку ХХ століття : Дослідження. Київ: Смолоскип, 1996. 124 с.
7. **Головченко В. І.** Від «Самостійної України» до Союзу визволення України : нариси з історії української соціал-демократії початку ХХ ст. Харків: Майдан, 1996. 190 с.
8. **Голуб А. І.** Європейські обрії української соціал-демократії (кінець ХІХ – перша половина ХХ ст.). Дніпропетровськ: Вид-во Дніпропетр. ун-ту, 1998. 156 с.
9. **Грицак В. С.** Губернатор в державному механізмі російської імперії в другій половині ХІХ ст. (на матеріалах Харківської губернії): історико-правове дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 1999. 21 с.
10. **Демченко Т. П., Курас Г. М. І. Л.** Шраг – «славний» український діяч. Укр. істор. журн. 1993. № 10. С. 95–103.
11. **Донченко С. П.** Ліберальні партії України (1900–1919 рр.). Дніпродзержинськ: Видавничий відділ ДДТУ, 2004. 379 с.
12. **Історія Української РСР: у 8 т. / Редкол.: Кондуфор Ю. Ю.** (гол. ред. [та ін.]. Київ: Наук. думка, 1976. Т. 4. 1978. 531 с.

13. Історія України: нове бачення. У 2 т. / Під ред. В. А. Смолія. Київ: Наук. думка, 1995. Т. 1. 430 с.
14. **Калмакан І. К., Бриндак О. Б.** Виникнення та еволюція національної партійної системи в Україні в ХХ столітті. Одеса: Астропринт, 1997. 192 с.
15. **Козицький М. Ю., Поліщук О. В.** Національно-політична думка на Україні (кінець ХІХ початок ХХ ст.). Наук. праці з питань політичної історії. Київ: Вид-во Київ. ун-та, 1992. Вип. 172. С. 3–14.
16. **Колесник В. Ф., Рафальський О. О., Тимошенко О. П.** Шляхом національного відродження: національне питання в програмах та діяльності українських партій Наддніпрянщини. 1900–1907. Київ: Стилос, 1998. 226 с.
17. **Курас І. Ф., Турченко Ф. Г., Геращенко Т. С. М. І.** Міхновський: постать на тлі епохи. Укр. істор. журн. 1992. № 9. С. 76–91; № 10–11. С. 63–79.
18. **Курас І. Ф.** Перший речник новітнього українського самостійництва (Микола Міхновський). Історія України. 2000. № 6. С. 3–14.
19. **Лавров Ю. П.** Виникнення і діяльність українських політичних партій. «Українське питання» в Російській імперії (кінець ХІХ – початок ХХ ст.). Київ: Інститут історії України НАН України. Київ, 1999. Ч. 2. С. 248–444.
20. **Михальський І. С.** Джерела з історії українських політичних партій кінця ХІХ – початку ХХ ст. Луганськ: Альма-Матер, 2003. 343 с.
21. **Наумов С. О.** Братство тарасівців. Укр. істор. журн. 1999. № 5. С. 36–44.
22. **Наумов С. О.** Український політичний рух на Лівобережжі (90-і рр. ХІХ ст. – лютий 1917 р.): моногр. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2006. 344 с.
23. **Павко А. І.** Політичні партії, організації в Україні: кінець ХІХ – початок ХХ століть: зародження, еволюція, діяльність, історична доля. Кінець ХІХ – лютий 1917 р. Київ: Видавництво «Іван Федоров», 1999. 248 с.
24. Політична історія України. ХХ ст.: у 6 т. / ред.: І.Ф. Курас (голова) [та ін.]. Київ: Генеза, 2002–2003. Т. 1. 2002. 424 с.
25. **Сарбей В. Г.** «Українське питання» в Російській імперії очима дослідників початку і кінця ХХ століття. Укр. істор. журн. 1996. № 2. С. 35–46.
26. **Світленко С. І.** Національне питання в програмах українських політичних партій початку ХХ ст. Українське питання в Російській імперії та Радянському Союзі (ХVІІІ – перша половина ХХ ст.) / За заг. ред. В. В. Іваненка. Дніпропетровськ: Наука і освіта, 1998. С. 66–73.
27. **Солдатенко В., Кривошея В.** Революційна Українська Партія. Віче. 1998. № 1. С. 128–140.
28. **Стрілець В. В.** Українська радикально-демократична партія: витоки, ідеологія, організація, діяльність (кінець ХІХ століття – 1939 рік). Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2002. 361 с.
29. **Турченко Ф. Г.** Микола Міхновський : Життя і Слово. Київ: Генеза, 2006. 320 с.
30. Центральний державний історичний архів України у м. Києві (далі – ЦДІАУК). Ф. 442. Оп. 854.
31. ЦДІАУК. Ф. 317. Оп. 1.
32. ЦДІАУК. Ф. 318. Оп. 1. Т. 1.
33. ЦДІАУК. Ф. 318. Оп. 1.
34. ЦДІАУК. Ф. 318. Оп. 1. Т. 2.

35. **Чайковський А. С., Щербак М. Г.** За законом і над законом: 3 історії адм. органів і поліц.-жандарм. системи в Україні (IX – початок XX ст.). Київ: Україна, 1996. 269 с.
36. **Шморгун П. М.** Національно-визвольний рух на Україні на початку XX ст. Наукові праці з питань політичної історії : зб. наук. праць / наук. ред. Горшков В. П. та ін. Київ: Вид-во Київ. ун-ту, 1992. Вип. 173. С. 3–12.
37. **Ярмиш О. Н.** Каральний апарат самодержавства в Україні в кінці XIX – на початку XX ст. Харків: Консум, 2001. 284 с.

Надійшла до редкол.: 04. 12. 2019

Прорецензовано: 06. 12. 2019

УДК 37.09 (477) «1899/1917»

DOI: 10.33287/11931

СТАНОВЛЕННЯ ПОЧАТКОВОЇ ТА СЕРЕДНЬОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ОСВІТИ НА КАТЕРИ- НОСЛАВЦІНІ НА ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

Ю. В. Берестень

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Проаналізовані основні етапи становлення системи професійно-технічної нижчої та середньої сільськогосподарської освіти на Катеринославщині на початку XX ст., узагальнено історію її формування. Висвітлено нормативно-правові, адміністративно-організаційні засади створення земськими установами мережі нижчих сільськогосподарських шкіл в Придніпровському регіоні, відзначено специфіку становлення осередку середньої сільськогосподарської освіти.

Ключові слова: нижча сільськогосподарська школа, практична школа садівництва, катеринославське земство, сільське господарство, професійно-технічний простір сільськогосподарської освіти.

The institutional formation of primary and secondary agricultural education was the result of the response of local governments and the provincial administration to the economic crisis caused by the effects of the drought series. The regional economy needed a skilled workforce capable of mastering modern agricultural technology and innovative agro-cultural innovations. The proposal to create an elementary educational institution of agricultural education was put forward on June 30, 1894 at the meeting of the provincial assembly by the deputy of the Verkhnodniprovsky County Zemstvo